

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY
Çocukluk, İlkgençlik, Gençlik

İletişim Yayınları, Dünya Klasikleri, 2006-2011 (2 baskı)
© 2006 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Детство. Отрочество. Юность.

- © Önsöz: Edward Wasiolek, “*Childhood and Three Deaths*”,
Tolstoy’s Major Fiction, University of Chicago Press, 1978.
© Sonsöz: Vasilli Shchukin, “Where Does Lev Tolstoy Begin:
Thoughts on the First Pages of Childhood”,
Russian Studies in Literature, cilt 48, sayı 3, yaz 2012.

İletişim Yayınları 1152 • İletişim Klasikleri 27
ISBN-13: 978-975-05-1634-4
© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2014, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Güneş Akkor, Emrah Serdan
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Aleksey Korzukhin, “Ayrılık Günü”, 1872
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Ashhan Hatunoğlu
BASKI ve CILT Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY

Çocukluk, İlkgençlik, Gençlik

Детство. Отрочество. Юность.

RUSÇADAN ÇEVİREN *Mazlum Beyhan*

EDWARD WASIOLEK'İN ÖNSÖZÜ VE
VASILLI SHCHUKIN'İN SONSÖZÜYLE

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Moskova yakınlarında bulunan Tula'daki Yasnaya Polyana Malikanesi'nde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İki yaşında annesini, dokuz yaşında babasını kaybetti ve akrabaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1857'ye kadar *Çocukluk*, *İlk Gençlik* ve *Gençlik* adlarında üç ciltlik otobiyografik romanını tamamladı. 1854'te Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, buradaki tecrübelerinden yola çıkarak *Sivastopol'*ü kaleme aldı. 1857'de Fransa, İtalya ve İsviçre'yi kapsayan ilk Avrupa seyahatine çıktı ve eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi topladı. Rusya'ya dönüşünde köylü çocuklar için bir okul açtı. 1859'da *Aile Mutluluğu* adlı romanını yazdı. 1860'ta tekrar Avrupa gezisine çıktı ve Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da eğitim kurumlarıyla ilgili araştırmasını derinleştirdi. Bu dönemde kendine ait ahlâk felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1862'de Sofya Andreyevna Behrs'le evlendi. 1863'te yazmaya başladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen *Savaş ve Barış*'ı 1869'da tamamladı. Romanın başarısından cesaretle, 1873 ila 1877 arasında ikinci büyük romanı *Anna Karenina*'yı yazdı. 1880'den itibaren devlete ve kiliseye ağır eleştiriler yönelteceği kitaplar yazmaya başladı ve Tolstoyculuk düşüncesinin yapıtaşlarını oluşturdu. 1886'da *İvan İlyiç'in Ölümü*'nü, 1889'da *Kroyçer Sonatı*'nı yayımladı. 1895'te *Efendi ile Uşağı*'nı yazdı. Aynı yıl Kilise'ye ağır eleştiriler yönelttiği son büyük romanı *Diriliş*'i yazmaya başladı; 1899'da yayımlanan roman, Rus Ortodoks Kilisesi'nden afaret edilmesine sebep oldu. Son romanı *Hacı Murat*'ı 1896'da yazmaya başladı; 1904'te tamamlayacağı eser, ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı. Tolstoy 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlâk, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılar yazmaya ayırdı. Bu dönemde, yazar kimliğinin yanı sıra ruhani ve ahlâki bir lider olarak da ün saldı. Hayatı ile fikirleri arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, giderek daha sade bir yaşam sürmeye başladı. Önce içkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı, ardından ölümünden sonra mal varlığını köylülere bırakmaya karar verdi. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle, özellikle de karısıyla arası açıldı. Bu anlaşmazlık, son yıllarını gitgide artan bir psikolojik sıkıntı içinde geçirmesine sebep oldu. 1910 sonbaharında içinde bulunduğu şartlara daha fazla dayanamayarak küçük kızını ve doktorunu yanına alıp evi terk etti ve bir süre sonra, 20 Kasım'da Astapovo'da zatürreden öldü. Cenazesi iki gün sonra, binlerce kişinin katıldığı bir törenle Yasnaya Polyana'da defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER	6
KRONOLOJİ	13
ÖNSÖZ	
ÇOCUKLUK / EDWARD WASIOLEK	31

Çocukluk, İlkgençlik, Gençlik

<i>Çocukluk</i>	49
<i>İlkgençlik</i>	163
<i>Gençlik</i>	249

SONSÖZ	
LEV TOLSTOY NERDE BAŞLAR? ÇOCUKLUK'UN İLK SAYFALARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER / VASILLI SHCHUKIN	423

ДѢТСТВО
И
ОТРОЧЕСТВО.

СОЧИНЕНІЕ
ГРАФА Л. Н. ТОЛСТОГО.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.
ВЪ ТИПОГРАФІИ ЭДУАРДА ПРАНА.
1856.

Çocukluk, İlkgençlik, Gençlik'in ilk baskısının kapağı (1856).

A. Apnist'in
Çocukluk, İlkgençlik,
Gençlik için yaptığı
karakalem çizimler.

A. Apnisi'n *Çocukluk, İlkgençlik, Gençlik* için yaptığı karakalem çizimler.

A. Apnisi'n
Çocukluk, İlkgençlik,
Gençlik için yaptığı
karakalem çizim.

Vladimir Lebedev'in
Çocukluk, İlkgençlik,
Gençlik için yaptığı
karakalem çizim.

D.N. Kardovski'nin *Çocukluk*, *İlkgençlik*, *Gençlik* için yaptığı karakalem çizimler.

Çocukluk

I ÖĞRETMEN KARL İVANIÇ

Göz kamaştırıcı armağanlar aldığım onuncu yaş günümünden tam üç gün sonra, 18... yılının 12 Ağustos günü, sabah saat yedide, başıma bir sinek şaplağının dokunmasıyla uyandım. Başımın üzerinde vızıldayan bir sineği öldürmek isteyen Karl İvaniç, ince bir sopanın ucuna iliştirilmiş şeker kâğıdından yapılmış sinek şaplağını öyle beceriksizce savurmuştu ki, şaplak, meşe karyolamın arkalığı üzerinde asılı duran melek heykelciğini sıyırarak, ölen sinek de doğruca başıma düşmüştü. Burnumu yorganın altından çıkarıp hâlâ sallanan meleği durdurmuş, ölü sineği yere silkelerken de uykulu ama kızgın gözlerle Karl İvaniç'e bakmıştım. Sirtında, kuşağı da aynı kumaştan alacalı bir ropdöşambr, başında el örgüsü, püsküllü bir kırmızı takke, ayaklarında keçi derisinden yumuşacık çizmeler, duvar boyunca nişan ala ala gidiyor ve sinek şaplağını şap! şap! indiriyordu.

“Diyelim ben küçüğüm,” diye düşündüm, “ama niçin rahatsız ediyor beni? Neden Volodya'nın yatağının orada sinek öldürmüyor da, gelmiş burada yapıyor bu işi? İşte, bir sürüsü de orada uçuşup duruyor! Hayır, Volodya benden büyük çün-

kü, bense herkesten küçüğüm; bunun için rahatsız ediyor beni. Ömrü boyunca düşünüp durduğu tek şey, ne yapıp edip beni rahatsız etmek. Beni uyandırdığını, üstelik de korkuttuğunu çok iyi gördü, ama orali değil, hiç fark etmemiş gibi yapıyor.. Tiksinç adam! Robdöşambri da, şapkası da, püskülü de... Hepsi tiksinç!”

Ben Karl İvaniç'e içimden böylece kızıp dururken, o bu arada kendi yatağının yanına gitti, başucunda asılı duran saatini boncuk işlemeli kılıfından çıkarıp baktı, sinek şaplağını oradaki bir çiviye astı, sonra olanca sevimliliğiyle bize dönüp neşeli bir sesle bağırdı:

“Auf, Kinder, auf!... s'ist Zeit. Die Mutter ist schon im Saal!”¹

O “Alman” sesi iyilik doluydu. Sonra benim yanıma geldi, yatağının yaka ucuna oturup cebinden tabakasını çıkardı. Ben uyuyormuş gibi yapıyordum. Karl İvaniç önce enfiyesini çekti, sonra burnunu sildi, parmaklarını şaklattı, ancak bundan sonra bana yöneldi, gülümseyerek ayaklarımı gıdıklamaya başladı.

“Nu, nun, Faulenzer!”² diyordu bir yandan da.

Gıdıklanmaktan çok korkardım. Ama yine de, ne yatağımdan fırladım, ne de ona bir cevap verdim; yalnızca başımı yastığın altına iyice gömüp güçlü bir tekme savurdum; gülmemek için olanca gücümü harcıyordum.

“Ne iyi bir insan ve bizi ne çok seviyor! Bense onun hakkında nasıl da kötü şeyler düşünebildim!”

Hem kendime hem Karl İvaniç'e kıziyordum; hem gülmek hem ağlamak istiyordum; sinirlerim öyle bozulmuştu.

Başımı yastığın altundan çıkarıp gözümde yaşlarla:

“Ah, lassen sie,³ Karl İvaniç!” diye bağırdım.

Karl İvaniç şaşırды, ayaklarımı gıdıklamayı bıraktı ve kaygıyla sormaya başladı: Neyim vardı? Kötü bir rüya mı görmüştüm yoksa?..

İyilik dolu Alman yüzü, ağlamamın nedenini öğrenmek için

1 (Alm.) Kalkın, çocuklar, kalkın!... Kalkma zamanı. Anneniz salona indi bile.

2 (Alm.) Hadi bakalım, tembel!

3 (Alm.) Ah, bırakın!

gösterdiği ilgi, gözyaşlarımı daha da artırmıştı: Utanıyordum ve bir dakika önce Karl İvaniç'i, onun robdöşambrını, takkesini, takkesinin püskülünü nasıl tiksine, sevimsiz bulabildiğimi anlayamıyordum; şu anda, tam tersine bütün bunlar bana son derece sevimli görünüyor, özellikle de takkesinin püskülü, Karl İvaniç'in iyiliğinin en açık kanıtı olarak görünüyordu. Gece kötü bir düş gördüğümü söyledim; sözde *Maman* ölmüştü ve kendisini gömmeye götürüyorlardı. Bunu uydurmuşum, çünkü gece ne düşü gördüğümü kesinlikle hatırlamıyordum. Ama hikâyemden çok duygulanan Karl İvaniç beni avutmaya, yatıştırmaya başlayınca, gerçekten de gece bu korkunç düşü gördüğüme, gözyaşlarımın da bu nedenle aktığına kendim de inandım.

Karl İvaniç beni yalnız bıraktıktan sonra, yatağımda doğrulup küçücük ayaklarıma çoraplarımı geçirirken gözyaşlarım bir parça dinmişti, ama uydurduğum düşün kötü etkisinden hâlâ kurtulamamıştım. Bu arada Nikolay amca girdi içeri: Küçümen, tertemiz, her zaman ciddi, düzenli ve saygılı bir adamdı bu; Karl İvaniç'in yakın dostuydu. Giysilerimizi ve pabuçlarımızı getirmişti: Volodya'nın çizmeleri, benimse, artık katlanamadığım fiyonglu potinlerim vardı elinde. Nikolay amcanın yanında ağlamaya utandım; üstelik cıvıl cıvıl bir sabah güneşi pencereden gülümsüyor, Volodya ise, lavabonun önünde Mariya İvanovna'nın (kız kardeşimin mürebbiyesi) taklidini yaparak öylesine çingiraklı kahkahalar atıyordu ki, bir elinde sabun, öbür elinde lavaboyu tutan ciddi Nikolay amca bile gülümseyerek:

“Yeter, Vladimir Petroviç, lütfen yıkanır mısınız?” diyordu.

Birden bütün neşem yerine gelivermişti.

Bu sırada sınıftan Karl İvaniç'in sesi duyuldu:

“*Sind Sie bald fertig?*”⁴

Demin beni ağlatacak denli duygulandıran sesle ilgisi olmayan, sert bir sestir bu. Sınıfta bambaşka bir insan olurdu Karl İvaniç. Çarçabuk giyinip yıkandım ve elimde bir fırça, ıslak saçlarımı tarayarak çağrıya uydum.

4 (Alm.) Hemen hazır oluyormusunuz?

Karl İvaniç gözlüğü burnunun üzerinde, elinde bir kitap, kapıyla pencere arasına düşen her zamanki yerinde oturuyordu. Kapının solunda iki küçük kitap rafı vardı: Birinde bizim, çocukların, ötekinde Karl İvaniç'in *kendi kitapları* dururdu. Bizim rafta her tür kitap bulunurdu: Ders kitapları, ders dışı kitaplar, kimi yatık, kimi dik, rafımızı gelişigüzel doldururdu. Yalnız kapakları kırmızı iki büyük *Histoire des voyages*⁵ cildi, büyük bir ağırbaşlılıkla duvara dayalı dururdu. Bunun dışında uzun, kısa, kalın, ince her tür kitap, kitapsız kaplar, kapsız kitaplar, ders bitmezden hemen önce Karl İvaniç'in kitaplığı düzeltme buyruğuyla, onun pek önem vererek kitaplık dediği rafa gelişigüzel sıralanırdı. *Kendi* rafındaki kitaplar bizimki kadar çok değilse de, bizimkinden daha çeşitliydi. Bunlardan üçünü hatırlıyorum: lahana bahçelerinin gübrenmesiyle ilgili Almanca bir broşür, *Yedi Yıl Savaşları Tarihi*'nin parşömen kâğıda basılı bir cildi (bir köşesi yanıkta bu kitabın) ve hidrostatik ders kitabı. Karl İvaniç, zamanının çoğunu okumakla geçirirdi, hatta bu yüzden gözlerini bile bozmuştu; ama bu kitaplarla *Severnaya Pçela*'dan⁶ başka bir şey okumazdı. Karl İvaniç'in rafında bulunanlardan bana onu en çok hatırlatan şey, tutturulduğu tahta bir ayak üzerinde, içinden geçen mil aracılığıyla sağa sola dönebilen kartondan yapılmış bir tür siperlikti. Siperliğin üzerine, bir hanımefendiyle berberini gösteren bir resim yapışturulmuştu. Karl İvaniç resmi siperliğin üzerine çok güzel yapıştırmıştı. Siperlik de kendi buluşuydu: Zayıf gözlerini parlak ışıktan korumak için yapmıştı bunu.

Uzun boylu, pamuklu gecelik entarisi ve altında seyrelmiş, ak saçlarının görüldüğü kırmızı takkesiyle şu andaki gibi gözümün önünde Karl İvaniç. Masanın başında oturuyor. Masada, yüzüne gölge yapan berber resimli siperlik var. Bir elinde kitap tutuyor, öteki elini koltuğun koluğu üzerine rahatça bırakıvermiş. Hemen, yanında masanın üzerinde, kadranında avcı resmi bulunan saati, kareli mendili, siyah, yuvarlak tabaka-

5 (Fr.) Geziler Tarihi.

6 1825 yılında muhafazakâr gazeteci F.V. Bulgarin'in yayımladığı yarı resmi gazete – ç.n.

sı, yeşil gözlük kılıfı ve tablasının üzerinde bir pens var. Bunlar öylesine değişmez bir düzenlilik içinde dururlar ki, salt bu duruma bakarak bile, Karl İvaniç'in vicdanının rahat, ruhunun dingin olduğu sonucu çıkarılabilir.

Bazen aşağıda, salonda kan ter içinde kalasıya koşup oynadıktan sonra, parmaklarımın ucuna basarak yukarıya, sınıfa çıkıp bir göz attığım olurdu. Karl İvaniç, koltuğuna kurulmuş, dingin, görkemli bir tavırla sevgili kitaplarından birini okumaktadır. Onu hiçbir şey okumazken de gördüğüm olurdu: Gözlükleri, kartal burnunun üzerinde iyice aşağıya kaymıştır, yarı kapalı mavi gözlerinde değişik bir bakış, dudaklarında buruk bir gülümseme vardır; sessiz odada yalnızca onun düzenli solukları ve avcılı saatin tiktakları duyulmaktadır.

Bazen, hemen oracıkta, duvarın dibinde durmuş kendisine bakmakta olduğumu fark etmezdi bile. Bense düşünürdüm: "Zavallı, zavallı ihtiyarcık! Biz kalabalığız, neşeyle gülp oynuyoruz. O ise bir başına, yapayalnız. Gönlünü alacak, seven bir çift söz söyleyecek kimsesi yok. Öksüz olduğunu söylüyor ya, doğru!

Ne korkunç bir hayat hikâyesi var! Nikolay'a anlatırken duymuştum... Korkunç bir şey olurdu onun yerinde olmak! Öylesine duygulanırdım ki bazen, yanına gidip ellerini tutar ve "Lieber⁷ Karl İvaniç!" derdim. Böyle söylemem hoşuna gider, beni okşardı, sözümün ona dokunduğunu anlardım.

Öbür duvarda manzara resimleri asılıydı; hemen hepsi yırtılmış ama Karl İvaniç'in hünerli elleriyle ustaca yapıştırılmıştı. Salona inen merdivenlere açılan kapının bulunduğu orta duvarda, kapının bir yanında iki cetvel asılıydı: Bunlardan biri –kenarları yenmiş olanı– bizim, öteki –yeni olanı– kendisininindi. Bu cetvel çizgi çizmekten çok, bizi heveslendirmek, özendirme için kullanılırdı. Kapının öbür yanında, bizim büyük suçlarımızın dairelerle, küçük suçlarımızınsa artıyla gösterildiği bir karatahta vardı. Tahtanın solunda bize diz üstü durma cezası çektirdikleri köşe bulunuyordu.

7 (Alm.) Sevgili.

Hiç unutmamışımdır bu köşeyi! Hemen burada bulunan sobanın kapağını, kapaktaki deliği ve kapağı çevirince çıkan gürültüyü hatırlıyorum. Bazen diz üstü durmaktan, sırtıma, dizlerime sızılar girer ve “Karl İvaniç unuttu gitti beni,” diye düşünürdüm. “Ona göre ne var!” Yumuşacık koltuğuna yayılmış, hidrostatığıni okuyor! Benim durumum umurunda mı? Ve başlardım beni fark etmesini sağlamak için sobanın kapağıyla oynamaya ya da duvarın sıvalarını kaldırmaya... Ama duvardan koca bir sıva parçası gürültüyle yere düştü mü, daha ağır bir cezanın korkusunu duyardım. Bu arada dönüp Karl İvaniç’e baktığımdaysa, sözde hiçbir şey duymamış gibi, aldırılmaz bir biçimde elinde kitabıyla oturmakta olduğunu görürdüm.

Odanın ortasında kara renkli muşambayla örtülü bir masa dururdu. Muşamba çakıyla delik deşik edilmiş durumdaydı ve altından masanın kenarları görünüyordu. Masanın çevresinde boyasız, ama uzun süre kullanılmaktan cilalı gibi duran birkaç tabure vardı. Odanın son duvarında üç tane pencere vardı. İşte bu pencereden görünenler: Hemen aşağıda, pencerenin tam altında, üzerindeki her çukuru, her taşı, her tekerlek izini nicedir ezbere bildiğim ve hepsi de bana pek sevimli görünen bir yol uzanırdı; yolun gerisinde, iki yanını budanmış ihlamur ağaçları süsleyen ağaçlıklı bir başka yol, bunun ötesinde dağmık durumda birtakım çitler; daha ötelerde, bir yanında harman yeri, öte yanında orman bulunan çayırılık ve en gerilerde, ormanın da ötelerinde bir bekçi kulübesi görülürdü. Sağdaki pencereden, büyüklerin genellikle öğle yemeğinden önce oturdukları terasın bir bölümü görünürdü. Bazen, daha çok da Karl İvaniç yazı ödevlerimizi düzeltirken, pencereden bakar, annemin kara saçlarını, bir başkasının sırtını görür, belli belirsiz konuşmalar, gülüşmeler kulağıma çalınırdı. Orada bulunamayışıma öyle canım sıkılırdı ki, “Ne zaman büyüyeceğim?” diye düşünürdüm. “Ne zaman büyüyeceğim de böyle derslikte, öğretmenle değil de sevdiğim biriyle oturup konuşacağım?” Can sıkıntısı üzüntüye döner, kim bilir hangi nedenlerle derin birtakım düşüncelere dalar ve yazı yanlışlarından dolayı çıkışmakta olan Karl İvaniç’in sesini bile duymazdım.

Karl İvaniç gecelik entarisini çıkardı, vatkası kalkık ve büzgünlü lacivert frakını giydi, aynanın önünde boyunbağını düzeltti, annemize günaydın dememiz için bizi aşağıya götürdü.

II MAMAN

Annem misafir odasında çay hazırlamakla uğraşıyordu; bir eliyle demliği, öbürüyle semaverin musluğunu tutuyordu; su, dolan demlikten semaverin tepsisine taşıyordu. Gözleri demliğe dikili olmasına karşın durumun farkında değildi; bizim gelişimizi de fark etmemiştir.

Geçmişe ilişkin anılarım öylesine çoktur ki, hafızamda sevdiğim bir yüzü canlandırmaya çalıştığımda, yığınla anının arasından, tıpkı gözyaşları arasından bakıyormuş gibi bulanık, belirsiz bir yüz görebilirdim ancak. Düş gücünün gözyaşlarıdır bunlar. Annemi ne zaman bugünlerdeki durumuyla hatırlamaya çalışsam, gözümün önüne bir tek onun iyilik ve sevgi dolu kahverengi gözleri, boynunda, kısıcık saçlarının kıvrıldığı yerin hemen altındaki beni, işlemeli, küçük, beyaz yakalı ve beni sık sık okşayan, benim de sık sık öptüğüm sevecen, zayıf elleri canlanır; anneme ilişkin öteki özellikler kayar gider gözümün önünden, yakalayamam.

Divanın solunda eski bir İngiliz piyanosu dururdu; kız kardeşim Lyuboçka piyanonun başına oturmuş, az önce soğuk suyla yıkadığı anlaşılan pembe parmakçıklarını güçlükle oynatarak Clementi'nin⁸ etüdlerini çalıyordu. On bir yaşındaydı Lyuboçka, esmerdi; üzerinde kısıcık bir keten gömlek ve dantelli bir pantolon vardı. Etüdde hep aynı arpeggio'nun⁹ notaları üzerinde dolaşıyordu parmakları. Hemen yanında, ona hafif yan dönük bir biçimde Mariya İvanovna oturuyordu. Başında pembe kurdeleli başlığı, üzerinde mavi karakosu¹⁰ vardı. Karl İvaniç'in içeri girmesiyle yüzündeki kızgın, öfkeli ifade daha

8 Clementi (1752-1832): Ünlü İtalyan besteci, piyanist, eğitimci.

9 Arpeggio (Arpej): Birbiri ardınca çalınan ve akor oluşturan sesler.

10 Ruslarda, bluzaya benzer, iki parçalı, kısa bir kadın üst giysisi.

da artmıştı. Karl İvaniç'e sertçe bakmış ve selamına karşılık bile vermeyerek, ayağıyla tempo tutmayı ve saymayı sürdürmüştü: "Un, deux, trois, un, deux, trois".¹¹ Sesindeki buyurganlık az öncesine göre daha bir artmıştı.

Karl İvaniç, onun bu tavrına aldırış etmeden, hep yaptığı gibi, Alman selamıyla annemin eline uzandı. Annem birden kendine geldi, başını salladı: Sanki böylece içine daldığı hüznü birtakım düşüncelerden sıyrılmak ister gibiydi. Elini, öpmesi için Karl İvaniç'e uzatırken, kendisi de onu kırışık yanağından öptü. Sonra Almanca olarak:

"Ich danke, lieber,¹² Karl İvaniç," dedi ve yine Almanca konuşmayı sürdürerek: "Çocuklar iyi uyudular mı?" diye ekledi.

Karl İvaniç'in kulağı duymazdı, ama bu kez piyanonun gü-rültüsünden hiçbir şey duymamıştı. Divana doğru hafifçe eğilip bir elini masaya dayadı ve tek ayağı üzerinde durarak benim o sıralar inceliğin doruğu saydığım gülümsemesiyle şapkasını başının üzerinde hafifçe kaldırıp:

"Beni bağışlıyorsunuz, değil mi Natalya Nikolayevna?" dedi.

Karl İvaniç, çıplak başını üşütmemek için kırmızı şapkasını hiç çıkarmaz, ama salona her girişinde de, bu sözlerle annemden şapkasını çıkarmamasına izin vermesini dilerdi.

Maman, Karl İvaniç'e yaklaşarak oldukça yüksek sesle:

"Giyin şapkanızı Karl İvaniç..." dedi. "Ben size çocukların iyi uyuyup uyumadıklarını soruyorum."

Ama Karl İvaniç yine hiçbir şey duymadı, dazlak kafasını kırmızı şapkasıyla örterek daha sevimli gülümsedi.

Maman, Mariya İvanovna'ya gülümseyerek:

"Durun bir dakika, Mimi," dedi, "hiçbir şey duyulmuyor."

Annemin güzel yüzü, güldü mü daha da benzersiz güzelleşir, çevresine de sanki neşe saçardı. Hayatımın güç dönemlerinde bu gülümseyişi bir an için bile görebilmiş olsaydım, sanki acı nedir bilmezdim. Yüz güzelliği denilen şeyi oluşturan tek şey, bence, gülümsemedir: Eğer gülümseme yüze bir hoşluk katıyorsa, bu güzel bir yüzdür; yüzü değiştirmese, sıra-

11 (Fr.) Bir, iki, üç, bir, iki, üç.

12 (Alm.) Teşekkür ederim, sevgili...

dan bir yüz; çirkinleştirirse, karşımızdaki güzel olmayan bir yüzdür.

Maman, bana günaydın dedikten sonra iki eliyle başımı tutup hafifçe geriye yıktı ve yüzüme dikkatle bakarak:

“Sen bugün ağladın mı?” diye sordu.

Karşılık vermedim. Gözlerimi öptü ve Almanca olarak:

“Niçin ağladın?” dedi.

Bizimle dostça konuşmak istediğinde hep bu dili kullanırdı; kusursuz bilirdi Almanca’yı.

Uydurduğum düşün ayrıntılarını hatırlayıp elimde olmadan ürpererek:

“Düşümde ağladım, Maman,” dedim.

Karl İvaniç de sözlerimi onayladı, ama düş konusunda bir şey söylemedi. Sonra havalardan söz edildi –konuşmaya Mimi de katılmıştı– daha sonra Maman evin saygın uşakları için tepsiye altı parça şeker koydu, yerinden kalktı ve pencerenin önünde duran gergefine doğru yürüdü.

“Hadi bakalım, şimdi babanıza gidin çocuklar... Yalnız, söyleyin, harmana gitmeden önce bana bir uğrasın.”

Müzik, ölçü saymaları, sert bakışlar yeniden başladı ve biz babama gittik. Dedemin zamanından beri *hizmetçi odası* diye anılan odadan geçerek çalışma odasına girdik.

III BABAM

Babam, yazı masasının başında duruyor ve birtakım zarfları, kâğıtları, para destelerini göstererek, kâhya Yakov Mihaylov’a kızıyor, ateşli ateşli birşeyler anlatıyordu. Yakov her zamanki yerinde, kapıyla barometre arasında duruyordu; ellerini arkasında kavuşturmuş, parmaklarını hızla bir o yöne, bir bu yöne çevirip duruyordu.

Babamın kızgınlığı arttıkça, onun parmaklarının hızı da artardı ya da tersine, babam yatıştı mı, onun parmakları da dururdu. Ama ya Yakov’un kendisi konuşmaya başlayınca..? Parmakları tedirginliğin doruğuna tırmanır, sanki her yönde zıp-

layıp hoplamaya başladılar. Bence, parmaklarını oynatışına bakılarak Yakov'un tüm gizli düşünceleri anlaşılabilir. Yüzü her zaman dingindi: Hem kendi değerinin, üstünlüğünün, hem de buyruk kulu olduğunun bilincini yansıttı. Yani, ben haklıyım, ama yine de siz ne dersiniz, o olur, der gibiydi.

Babam bizi görünce, yalnız:

“Biraz bekleyin, şimdi bitiyor,” dedi.

Ve içimizden birinin kapaması için başıyla açık duran kapıyı gösterdi.

Babam omuzlarını çekerek (tikiydi bu onun) kâhyayla konuşmasını sürdürdü:

“Hey, Tanrım, ne oldu bugün sana Yakov? İçinde sekiz yüz ruble bulunan şu zarf...”

Yakov abaküsü önüne çekip sekiz yüz saydı, sonra gözlerini belirsiz bir noktaya dikip, babamın söyleyeceklerini dinlemeye hazırlandı.

“... benim yokluğumdaki harcamalar için, tamam mı? Değirmenden bin ruble alacaksın... Maliyeye yatırdığımız sekiz bin ruble inanca akçesini geri alacaksın... Kuru ota gelince, senin hesabına göre yedi bin pud¹³ satabilecektik, pudunu kırkbeş kopekten hesaplıyorum, üç bin ruble de bu tutar... Böylece sende toplam... On iki bin ruble oluyor, öyle değil mi?”

Yakov:

“Evet efendim,” dedi.

Ama parmaklarını hızla oynatmasından ben babamın yaptığı hesaba pek de katılmadığını sezmiştim. Ancak babam onun karşı koymasına fırsat vermedi:

“İşte Petrovskoye belediyesine on bin rubleyi bu paradan göndereceksin. Şimdi yazıhanede bulunan paraları... (Yakov önceki on iki bini abaküse yanlışlıkla yirmi bir bin olarak yazmıştı), bana getirecek ve bugünün tarihiyle harcama olarak göstereceksin (Yakov abaküsün boncuklarını iyice karıştırarak hepsini bir yana akıttı, bununla sanırım yirmi bir binin de elden gittiğini göstermek istiyordu). Şu zarfı, içindeki parayla, sana vereceğim adrese benim adıma teslim edeceksin.”

13 Ruslarda eski bir ağırlık ölçüsü (16 kg.) – ç.n.